

Eindverslag inventarisatie groenblauwe schoolpleinen

Auteurs: Saskia van de Klundert, Adviseur Natuur- en Duurzaamheidseducatie
Fay Brandhorst, Stagiaire AERES Hogeschool, toegepaste biologie
Datum: November 2024

Foto voorkant: Korte Vlietschool

Meer groen

*Kijk ik naar buiten,
dan is alles grijs,
het speelflein, de straat,
het asfalt, de stenen,
maar sluit ik mijn ogen,
dan is dat verdwenen.*

*Dan zie ik een grasveld
met planten en bomen,
een plek waar geen auto's
en vrachtwagens komen,
een bos met een beekje
dat lieflijk kan stromen,
een boomhut, een middag
vol grasgroene dromen.*

*Dan speel ik verstoppertje
tussen de struiken,
zie 'k bijen en bloemen,
ik kan ze zelfs ruiken.
Er is ook een moestuin
om plantjes te zaaien,
een wekje met geiten,
die mogen wij aaïen.*

*Maar kijk ik naar buiten,
dan is alles grijs,
het speelflein, de straat,
het asfalt, de stenen:
het is niet verdwenen.*

*Nu is het tijd
om zelf iets te doen,
wij willen natuur,
wij willen meer groen!*

*Uit: Rian Visser (2022). Het geheim van de groene straat.
Uitgeverij Leopold*

Inhoudsopgave

<i>Meer groen</i>	2
1 Inleiding en kader	4
Wethoudersbrief	4
LEA	4
Evaluatie Beleidskader Sport en Gezondheid, ambitie Spelen en Bewegen	5
Integraal Huisvestingsplan	5
2 Het belang van groenblauwe schoolpleinen	6
2.1 Gezonde ontwikkeling van kinderen	6
2.2 Kennis over en emotionele verbinding met de natuur	6
2.3 Betere kwaliteit van onderwijs	7
2.4 Leefbaarheid en aanpassing aan het veranderende klimaat	7
2.5 Biodiversiteit	7
3 De rapportcijfers van Leidse schoolpleinen	8
3.1 Werkwijze	8
3.2 Aantal schoolpleinen in Leiden	8
3.3 Rapportcijfers	9
3.4 Eigendom en beheer	10
3.5 Onderwijskansenscholen	11
3.6 Openbare toegankelijkheid van schoolpleinen	11
3.7 Groene pleinen uit 2011-2014	12
3.8 Rapportcijfer in relatie tot speeldruk	12
3.9 Belangstelling voor vergroening	13
4 Ervaringen met Leidse schoolpleinen	14
4.1 Scholen met grijze schoolpleinen	14
4.2 Scholen met groene schoolpleinen	14
4.3 Algemene ervaringen	15
5 Financiën	16
5.1 Kosten groenblauwe schoolpleinen	16
5.2 Beschikbare subsidies	16
5.3 Inspiratie uit andere gemeenten	17
Bijlage A Observatieformulier	18
Bijlage B Vragenlijst	19
Bijlage C Rapportcijfers Leidse basisschoolpleinen	20
Bijlage D Impressies van grijze/ lichtgroene/ donkergroene pleinen	21
Bronnen	24

1 Inleiding en kader

De term groenblauwe schoolpleinen verwijst naar schoolpleinen die zijn ingericht met planten, bomen en water. De moderne groenblauwe schoolpleinen zijn niet alleen natuur- en waterrijk, maar ook ingericht om kinderen uit te nodigen om te spelen, te bewegen, te onderzoeken, te ontdekken en te leren. Logisch dus, dat er in Leiden, in Nederland en in het buitenland steeds meer belang wordt gehecht aan het vergroenen van pleinen.

Om vast te stellen hoe groen onze schoolpleinen zijn, heeft Team Natuur- en Duurzaamheidseducatie van de gemeente Leiden in de zomer van 2024 alle schoolpleinen van Leidse basisscholen geïnventariseerd. Dit gebeurde in opdracht van de Leidse Educatieve Agenda met als doel om inzicht te krijgen in de huidige situatie en in wat er nodig is om schoolpleinen verder te vergroenen. Dit rapport geeft inzicht in de resultaten van deze inventarisatie.

In de gemeente Leiden blijkt het belang dat aan groene schoolpleinen wordt gehecht onder andere uit de volgende (beleids)documenten.

Wethoudersbrief

In de periode 2020 – 2023 is het belang van groenblauwe schoolpleinen voor de ontwikkeling van kinderen door de Partij voor de Dieren meermalen op de agenda gezet. In deze periode is door de raad een motie aangenomen met als doel het vergroenen van schoolpleinen te stimuleren.

Op 7 maart 2024 informeerde wethouder Jermoumi de commissie Onderwijs en Samenleving per brief over de inzet vanuit de gemeente Leiden om scholen te stimuleren tot het vergroenen van hun schoolpleinen (Z/24/3652606). Deze inzet bestaat uit het enthousiasmeren, adviseren en ondersteunen van scholen die interesse hebben om te vergroenen. De gemeentelijke NDE-adviseur neemt die rol op zich. Ook heeft de gemeente zich in 2021 aangesloten bij het provinciale netwerk Groenblauweschoolpleinen in Zuid-Holland. De gemeente draagt financieel en inhoudelijk bij aan de website groenblauweschoolpleinen.nl, zodat scholen makkelijk informatie kunnen vinden.

In 2024 zijn zowel door de Partij voor de Dieren als door D66 raadsvragen gesteld over het groen en pedagogisch verantwoord inrichten van schoolpleinen. Het onderwerp blijft belangrijk.

LEA

De Leidse onderwijspartners van de voorschool, het primair, voortgezet en speciaal onderwijs en de gemeente Leiden hebben samen de Leidse Educatieve Agenda (LEA) 2024-2028 vastgesteld. Daarin staan vier ambities beschreven. In twee daarvan komt de vergroening van schoolpleinen nadrukkelijk aan de orde.

Bij de ambitie *Mentaal en fysiek gezond opgroeien* is opgenomen: “Dit [kinderen en jongeren onder schooltijd en daarbuiten in aanraking laten komen met natuur en laten ervaren en leren wat natuur dichtbij huis voor hen betekent] willen wij ook doen door de (door)ontwikkeling van groenblauwe schoolpleinen en het creëren van geschikte buitenruimtes voor een buitenles, zoals moestuinieren op schoolpleinen.”

Bij de ambitie *Divers, duurzaam en toekomstbestendig scholenlandschap* wordt benoemd: “Wij werken aan duurzame schoolgebouwen met een goed binnenklimaat en groenblauwe schoolpleinen. ... Daarnaast hebben wij de komende jaren ook aandacht voor het ‘groenblauwe schoolplein’. Niet alleen stimuleert dit plein het spelen, ook kan groenblauwe buitenruimte als lesruimte worden gebruikt en in de stad bijdragen aan klimaatadaptatie.”

Evaluatie Beleidskader Sport en Gezondheid, ambitie Spelen en Bewegen

In de evaluatie van dit beleidskader over de periode 2019-2023 wordt de volgende ontwikkeling gesignaleerd: “Al langer bestaat de wens om schoolpleinen te vergroenen en toegankelijk te laten zijn na schooltijd. Een groenblauw schoolplein is gezond en maakt kinderen spelenderwijs bekend en vertrouwd met de natuur. Leiden heeft de ambitie om in 2050 klimaatbestendig te zijn en een groenblauw schoolplein draagt daaraan bij en kan de gevolgen van de klimaatverandering op kleine schaal beleefbaar maken. Tegelijkertijd bieden schoolpleinen die ook toegankelijk zijn na schooltijd ruimte om te spelen in buurten waar minder speelruimte is.”

Ook is de volgende aanbeveling voor nieuw beleid opgenomen: “Maak speelplekken meer uitdagend, meer inclusief, meer groen en biodivers. Breng samen met de schoolbesturen in kaart hoe wij schoolpleinen multifunctioneel kunnen maken zodat kinderen er onder en na schooltijd kunnen spelen.”

Hetzelfde document legt prioriteit bij gezondheid op scholen. Vanuit de aansluiting bij de LEA is er in dit kader de afgelopen jaren ingezet op het verbeteren van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Daarnaast wordt middels de LEA ook de Gezonde School gepromoot. Bij zowel het bewegingsonderwijs als de Gezonde School kan een groenblauw schoolplein een belangrijke functie vervullen.

Integraal Huisvestingsplan

In 2025 legt het college een nieuw, beleidsrijk Integraal Huisvestingsplan (IHP) voor het onderwijs ter besluitvorming aan de raad voor. Het college is van plan daarin ook aandacht te besteden aan groenblauwe schoolpleinen.

Schoolplein Basisschool De Arcade

2 Het belang van groenblauwe schoolpleinen

Over de voordelen van groenblauwe schoolpleinen is inmiddels veel gepubliceerd, met name door Maas et al. (2021) en Van den Bogerd et al. (2023) (zie bronnen).

2.1 Gezonde ontwikkeling van kinderen

Maas en Van den Bogerd beschrijven dat een groenblauw schoolplein in de eerste plaats bijdraagt aan de gezonde ontwikkeling van kinderen.

Op het gebied van fysieke ontwikkeling gaat het bijvoorbeeld om bewegen, fijne en grove motoriek, coördinatie, kracht en snelheid, behendigheid en de ontwikkeling van zintuigen. Daarnaast is er een effect op de gezondheid vanwege het stimuleren van gezonde voeding op pleinen waar eetbare planten groeien of een schoolmoestuin is aangelegd. Daarnaast wordt het immuunsysteem versterkt, doordat de blootstelling aan micro-organismen in de bodem en op planten de diversiteit aan huid- en darmbacteriën verhoogt. Ook is er een verminderde blootstelling aan milieufactoren zoals luchtvervuiling, hitte en lawaai.

Op het gebied van sociale en emotionele ontwikkeling dragen groenblauwe schoolpleinen bij aan sociale vaardigheden, zoals communicatie, samen leren en spelen, delen, onderhandelen, samenwerken en sociaal gedrag. Pestgedrag neemt af op groene pleinen en er zijn minder ruzies. Kinderen groeien in eigenwaarde, zelfvertrouwen en weerbaarheid en tonen meer empathie. Op een groen plein kunnen kinderen beter ontspannen en herstellen van fysieke en psychische opwindning en stress. Ook verbetert de emotionele staat van kinderen, ze zijn vaker blij en ze zijn zelfverzekerder (zie ook Chawla et al., 2014).

Op het gebied van cognitieve ontwikkeling is er een positieve invloed op fantasie en creativiteit, aandacht en concentratie, leerprestaties en taalontwikkeling. Het uitdagende spel op het plein draagt bij aan een goede risicoperceptie en vergroot het probleemoplossend vermogen.

Het groene schoolplein draagt op deze manier automatisch bij aan de SLO-kerndoelen voor Bewegingsonderwijs. Zeker wanneer het plein niet alleen in de pauzes wordt gebruikt, maar ook voor buitenlessen, is er een grote bijdrage aan met name kerndoel 57 (ontwikkelen van motorische vaardigheden) en kerndoel 58 (samenwerken en spelen in een sociale context).

Het belang van groenblauwe schoolpleinen voor de ontwikkeling van kinderen wordt ook onderschreven door de wetenschappelijke vereniging van én voor jeugdartsen, AJN Jeugdartsen Nederland (Mejía Ordoñez, 2024).

2.2 Kennis over en emotionele verbinding met de natuur

Een groen schoolplein maakt kinderen spelenderwijs bekend en vertrouwd met de natuur en vergroot de kennis over de natuur. Daarmee wordt een basis gelegd voor milieubewust gedrag en respect voor de omgeving, ook op latere leeftijd.

Als de groenblauwe buitenruimte als lesruimte wordt gebruikt, worden kinderen al jong bewust gemaakt van de natuur en het klimaat. Kinderen kunnen met behulp van buitenlessen op het schoolplein meer leren over natuur, biodiversiteit, de waterkringloop, klimaatverandering,

voedselzekerheid en diverse andere onderwerpen. Buitenlessen maken ook deel uit van de Whole School Approach.

2.3 Betere kwaliteit van onderwijs

Buitenlessen op een groen schoolplein kunnen bijdragen aan een betere concentratie, het langer blijven hangen van lesstof en het versterken van creatief denken. Zintuigelijke en lichamelijke ervaringen leiden tot leren met het hele lichaam, wat de leeropbrengsten vergroot. Een groene buitenruimte stimuleert de ontdekkende en onderzoekende houding van leerlingen, zowel tijdens de buitenles als in de pauze. Daarnaast kunnen leerlingen buiten tot bloei komen doordat de buitenruimte een ander beroep op hen doet dan het leslokaal. En omdat ze meer plezier ervaren tijdens de pauzes en buitenlessen op het plein, zijn ze ontvankelijker om te leren.

Ook op de leerkrachten is er een effect: een groen plein draagt bij aan een prettiger werkomgeving.

2.4 Leefbaarheid en aanpassing aan het veranderende klimaat

Een groen schoolplein bevordert de leefbaarheid van de bebouwde omgeving en zorgt ervoor dat de omgeving beter is aangepast aan het veranderende klimaat. Door meer groen aan te brengen binnen de stad kunnen wateroverlast, hittestress en droogte worden verminderd. Daarnaast zorgen planten en bomen voor een betere luchtkwaliteit door het filteren van fijnstof (zie ook Salbitano et al., 2016).

2.5 Biodiversiteit

Een groen schoolplein versterkt de biodiversiteit in de stad, vooral wanneer aandacht wordt besteed aan een gezonde bodem, een grote variatie aan ecologisch waardevolle planten, bomen en struiken, leefruimte voor dieren en ruimte voor water (zie ook Salbitano et al., 2016).

Met name voor insecten en voor sommige vogels en zoogdieren is het van belang dat er op korte afstand van elkaar planten, bomen en struiken staan waarin zij voedsel kunnen zoeken en/of kunnen schuilen. Grote afstanden zijn voor hen soms moeilijk te overbruggen. Een groen schoolplein is dan niet alleen een leefgebied op zich, maar ook een belangrijke verbindingsschakel tussen andere groene plekken in de stad.

Vrije School Mareland, zij-ingang

3 De rapportcijfers van Leidse schoolpleinen

3.1 Werkwijze

Deze inventarisatie is uitgevoerd in de periode van juli t/m september 2024 bij alle 34 basisscholen (op 35 locaties) in Leiden. Om de schoolpleinen te inventariseren is gebruikgemaakt van de Groene Schoolpleinen Evaluatie Tool (GSET) (Van Den Bogerd et al., 2024). De GSET is opgenomen in bijlage A. In deze tool tellen vijf categorieën mee: beplanting, inrichting, spelen & leren, water en leefruimte voor dieren. We hebben de GSET op elk schoolplein ingevuld, meestal tijdens de speelpauze zodat ook het speelgedrag van de leerlingen kon worden geobserveerd.

Na het beoordelen van de vijf categorieën hebben we een algemene indruk gegeven op een schaal van 1 tot 10. Dit is het rapportcijfer of de score die een schoolplein heeft behaald. Het is belangrijk om te beseffen dat twee pleinen die een 7 scoren er toch heel verschillend uit kunnen zien. Het ene plein is wellicht heel groen ingericht met veel leefruimte voor insecten en vogels. Het andere plein biedt juist een grote variatie aan speelaanleidingen. Onderstaande foto's geven een indruk.

Stevenshofschool, veel groen

Lucas van Leyden Vliet, veel speelaanleidingen

Naast de GSET is door middel van interviews informatie ingewonnen bij elke school. We hebben gesprekken gevoerd met bestuurders, directeuren, leerkrachten, conciërges en pleinwachten. De vragenlijst die leidend was bij deze gesprekken is te vinden in bijlage B.

Alle verzamelde informatie is uitgewerkt in een verslag per school. De kwantitatieve gegevens zijn bovendien in een excelbestand opgenomen.

3.2 Aantal schoolpleinen in Leiden

In Leiden zijn er 34 basisscholen. Eén van de basisscholen is gehuisvest op twee locaties: Lucas van Leyden Vliet en Lucas van Leyden Steeg. Daarnaast zijn er scholen die een locatie delen: de Leimundo en de Ley zijn gezamenlijk gehuisvest en ook de Singel, de Springplank en de Viersprong delen hun binnen- en buitenruimte met elkaar. In totaal zijn er dus 32 schoollocaties onderscheiden in deze inventarisatie.

Sommige scholen hebben meerdere pleinen, bijvoorbeeld een apart plein voor de onderbouw en de bovenbouw. Deze pleinen verschillen doorgaans zo sterk in inrichting, dat deze apart zijn geïnventariseerd in dit onderzoek. Daarmee komt het totaal aantal geïnventariseerde pleinen op 47.

De totale oppervlakte van al deze pleinen bedraagt naar schatting 5,3 ha (53.000 m²). Ter vergelijking: Leiden heeft circa 43 ha aan groene parken. Schoolpleinen kunnen dus significant bijdragen aan de hoeveelheid groen in Leiden, mits ze op een groene manier zijn ingericht.

3.3 Rapportcijfers

Met behulp van de Groene Schoolpleinen Evaluatie Tool (GSET) hebben we elk schoolplein een rapportcijfer tussen 1 en 10 gegeven. Dit rapportcijfer gaat niet alleen over de hoeveelheid en diversiteit aan groen, maar ook over de inrichting, de geschiktheid voor spelen en leren, de aanwezigheid van waterelementen en de leefruimte voor dieren.

De rapportcijfers van de 47 pleinen zijn als volgt verdeeld:

- 16 pleinen zijn 'grijs', zij scoren onvoldoende (<6),
- 18 pleinen zijn 'lichtgroen', zij scoren voldoende (6 – 7,5),
- 13 pleinen zijn 'donkergroen', zij scoren goed (≥ 8).

Het gemiddelde GSET cijfer van alle pleinen is een 6,1.

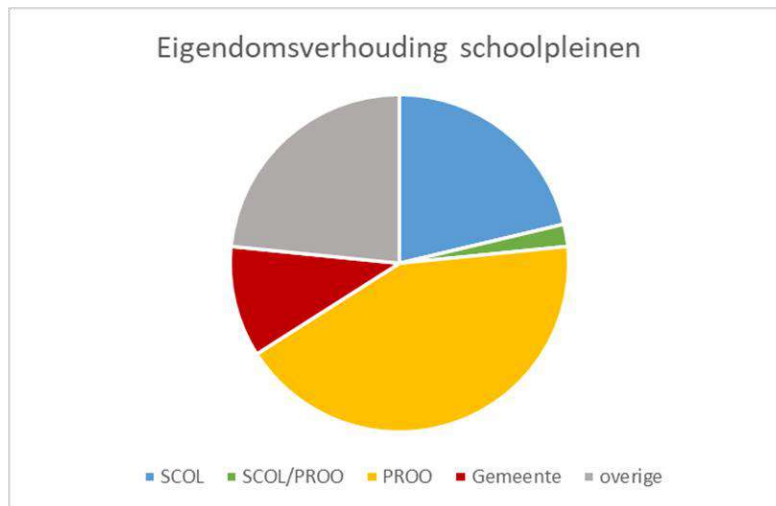
Een alfabetische lijst van alle schoolpleinen met het toegekende cijfer is opgenomen in bijlage C.

De foto's in bijlage D geven een indruk van hoe grijze, lichtgroene en donkergroene pleinen er in Leiden uitzien.

3.4 Eigendom en beheer

De meeste van de 47 pleinen zijn eigendom van de school. Dat geldt voor 20 pleinen van PROO-scholen, 10 pleinen van SCOL-scholen en één plein dat gedeeld wordt door een PROO-school en een SCOL-school. Daarnaast zijn er nog 11 pleinen van scholen die onder andere, kleinere besturen vallen.

In vijf gevallen is het plein geen eigendom van de school, maar van de gemeente. Het gaat om het plein van de Arcade, het voorplein van de Josephschool, het voorplein van de Lorentzschool, het gedeelde dakplein en het gedeelde benedenplein van de Singel, Springplank en Viersprong.

Het onderhoud en beheer van pleinen die eigendom zijn van de school, wordt door de school en/of het schoolbestuur geregeld. Het gaat dan bijvoorbeeld om het keuren, repareren en vervangen van speeltoestellen, het onderhouden en vervangen van straatwerk en ondergronden en het groenonderhoud aan planten, struiken en bomen.

Opmerkelijk is dat de pleinen van de kleinere besturen de hoogste rapportcijfers halen: gemiddeld een 6,8. Daartussen zit één school die een 2 scoort. De andere tien scholen scoren tussen de 6 en 8,5 en behalen een gemiddelde van 7,7. Dat is een ontzettend goede score.

De scholen die onder PROO vallen, scoren gemiddeld een 6,6. In deze groep van 24 schoolpleinen¹² zijn er 8 grijs, 9 lichtgroen en 7 donkergroen. De hoge score is mede te danken aan de investeringen van PROO in het onderhoud van de groene pleinen, onder meer door een vaste hovenier in te zetten die (een deel van) de groene pleinen onderhoudt. Dat blijkt goed te werken, scholen zijn erg tevreden over deze hovenier. De lijntjes zijn kort, onderhoud en reparaties worden snel uitgevoerd en met respect voor het dagelijkse schoolritme (dat houdt in dat werkzaamheden die overlast geven, plaatsvinden buiten schooltijden).

De SCOL-scholen behalen een lagere score: gemiddeld een 4,7. Van de 13 pleinen¹ zijn er 8 grijs en 5 lichtgroen. Alle pleinen scoren lager dan een 8.

Tot slot zijn er nog de pleinen die eigendom zijn van de gemeente. Dat zijn vijf afwijkende situaties. Het plein van de Arcade is eigendom van de gemeente, maar wordt volgens afspraak volledig beheerd door de school en is daarom meegeteld bij de PROO-scholen.

¹ Schoolpleinen die gedeeld worden door een PROO- en SCOL-school, zijn in deze berekening zowel bij PROO als bij SCOL meegeteld.

² Het plein van de Arcade is eigendom van de gemeente, maar wordt beheerd door de school en is daarom meegeteld bij de PROO-scholen.

Het voorplein van de Lorentzschool is feitelijk een bouwterrein waar een bouwclaim op rust. De school regelt het onderhoud, omdat de gemeente het niet doet.

Het voorplein van de Josephschool wordt volgens afspraak door de gemeente onderhouden, maar de school zou willen dat er meer onderhoud plaats vindt. De school springt zelf bij met het schoonhouden van het plein en het regelen van reparaties/ vervangingen van speeltoestellen, omdat dit bij de gemeente te lang zou blijven liggen.

Het dakplein en het benedenplein van de scholen in Het Gebouw (Singel, Springplank en Viersprong) worden onderhouden door de gemeente. De betreffende scholen zijn zeer ontevreden over het onderhoud van deze pleinen.

De vier pleinen die door de gemeente (zouden moeten) worden onderhouden behalen de laagste score: gemiddeld een 2,5. Deze lage score is deels te verklaren door het feit dat de gebruikte evaluatietool andere criteria hanteert dan de speelrichtlijn en de beheerrichtlijn die door de gemeente worden gebruikt. Daarmee voldoet het beheer wel aan de gemeentelijke richtlijnen, maar ontstaat er toch een lage score volgens de GSET.

Samenvattend zien de scores per groep er als volgt uit:

Onderhoud plein door:	Aantal pleinen	Laagste – hoogste cijfer	Gemiddeld rapportcijfer
Kleinere besturen	11	2 – 8,5	6,8
PROO	24	2 – 10	6,6
SCOL	13	2 – 7,5	4,7
Gemeente	4	1 – 4	2,5

3.5 Onderwijskansenscholen

Leiden heeft acht onderwijskansenscholen³: Er-Risèlèh, Leimundo, Ley, Merenwijkschool, Pacelli, Singel, Springplank en Viersprong.

De Merenwijkschool heeft drie hele mooie groene schoolpleinen, die volgens de GSET een 8, een 8,5 en nog een 8,5 scoren.

De andere zeven onderwijskansenscholen beschikken samen over zeven al dan niet gedeelde pleinen. Die pleinen scoren tussen een 1 en een 6,5, met een gemiddeld rapportcijfer van 3,6.

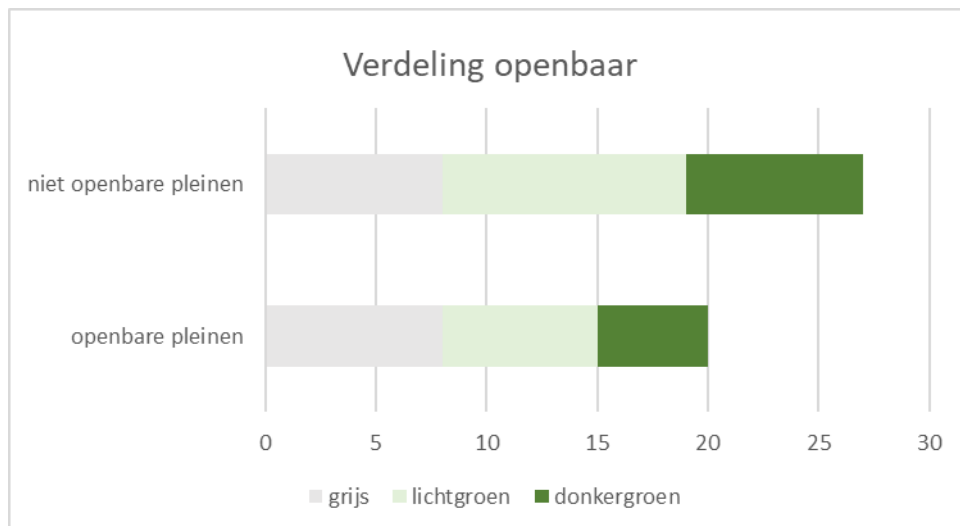
3.6 Openbare toegankelijkheid van schoolpleinen

Van de 47 pleinen zijn er 20 openbaar toegankelijk, ook buiten schooltijden om (dus ook 's avonds, in de weekends en in de vakanties). Eén plein is gedeeltelijk openbaar toegankelijk, omdat burens de sleutel van het hek hebben en het plein buiten schooltijden om kunnen openen en gebruiken. Op 26 schoolpleinen gaat het hek op slot zodra de laatste leerling is vertrokken of bij het vertrek van de laatste medewerker.

Van de 20 openbaar toegankelijke pleinen zijn er 5 donkergroen, 7 lichtgroen en 8 grijs.

Van de 27 gesloten pleinen zijn er 8 donkergroen, 11 lichtgroen en 8 grijs.

³ Onderwijskansenscholen zijn basisscholen waarvan de leerlingen het meeste risico lopen op onderwijsachterstanden vanwege hun thuissituatie, bijvoorbeeld door geldzorgen, een taalarme omgeving en/of ouders met een laag opleidingsniveau.

3.7 Groene pleinen uit 2011-2014

In de periode 2011-2014 voerde Fonds 1818 het Programma Groenblauwe Schoolpleinen uit, waarbij scholen € 25.000,- subsidie konden krijgen voor het vergroenen van het plein. In Leiden hebben destijds 15 basisscholen aan dit programma deelgenomen met in totaal 18 pleinen.

Twee van deze achttien pleinen zijn in 2023 heringericht wegens nieuwbouw van de schoolgebouwen (Tweemaster/ Kwintijn). Als we kijken hoe groen de overige zestien pleinen nu, tien jaar later, nog zijn, dan blijkt dat de meeste nog heel goed scoren. De rapportcijfers liggen tussen 5 en 10, met een gemiddelde score van 7,8. Twee pleinen zijn grijs, vijf pleinen lichtgroen en negen pleinen donkergroen.

De negen pleinen die nog steeds mooi groen zijn, worden door de scholen goed onderhouden. De ontwerpmap met het oorspronkelijke ontwerp is op deze scholen nog aanwezig en er wordt jaarlijks voldoende budget gereserveerd om het plein goed te onderhouden. De scholen zien het plein doorgaans als onderdeel van de rijke leeromgeving, hebben een heldere visie op het plein, hechten belang aan het groen en gebruiken het plein vaker voor natuureducatie en buitenlessen.

De twee pleinen die inmiddels een onvoldoende scoren, worden ook door de school onderhouden. Maar het oorspronkelijke ontwerp is verloren gegaan en de school heeft geen heldere visie op het plein.

3.8 Rapportcijfer in relatie tot speeldruk

Een veelgehoorde opmerking is dat schoolpleinen niet succesvol vergroend kunnen worden als de speeldruk⁴ erg hoog is. Uiteraard zal op een plein met hoge speeldruk meer speelerosie⁵ plaatsvinden. Grasmatten worden kaal gerend, paadjes door haagjes worden algauw brede doorgangen en er belandt vaker een bal of een step of een kind tussen de planten. Maar als gewerkt wordt met robuuste beplanting en als de gebruikers van het plein (zowel medewerkers als leerlingen van de school) goed leren omgaan met het plein, is er veel mogelijk.

Onderstaande tabel toont de scholen in Leiden waar de speeldruk het hoogst is (het beschikbare aantal vierkante meters per leerling is er het laagst). Daarin is te zien dat er zeker voorbeelden zijn van pleinen die goed scoren ondanks het intensieve gebruik.

⁴ Met de term 'speeldruk' wordt aangegeven hoeveel kinderen er van een terrein gebruik maken. Hoe groter het aantal kinderen, hoe hoger de speeldruk.

⁵ Speelerosie betekent dat gras, planten en aarde wegslijten doordat er heel veel kindervoeten overheen lopen.

Naam school	m ² per leerling	oppervlakte	leerlingenaantal	GSET cijfer
Haanstra	2	475	240	8
Lucas van Leyden Steeg	2,3	475	205	7,5
Joseph school bp	2,3	750	794	3
Joseph school kp	2,3	1.075	794	5,5
Leidse Houtschool bp	3,1	375	236	6,5
Leidse Houtschool kp	3,1	350	236	6,5
Sing/Spr/Viersp beneden	3,2	1.450	625	3
Sing/Spr/Viersp dak	3,2	525	625	1
Lucas van Leyden Vliet	3,3	700	214	7
Pionier	3,4	650	190	7,5
Woutertje Pieterse	3,9	1.625	420	10
Mareland	4,5	2.000	440	8,5
Er-Risèlèh	4,7	750	160	2
Vlieger	4,7	1.375	290	6
Ley bp	4,8	725	203	5
Ley kp	4,8	250	203	2
Leimundo bp	5	725	200	5
Leimundo kp	5	275	200	6,5

Toelichting: m² per leerling is berekend door per school de totale oppervlakte van alle pleinen te delen door het totaal van de leerlingen.

Lucas van Leyden, locatie Steeg, een plein met hoge speeldruk en GSET 7,5

3.9 Belangstelling voor vergroening

Vijftien Leidse basisscholen gaven tijdens de interviews aan dat zij interesse hebben om hun plein(en) op korte of middellange termijn te vergroenen: Anne Frank-bovenbouwplein, Astronaut, Er-Risèlèh, Joseph, ISL, Ley-kleuterplein, Lorentz, Morskring-kleuterplein, Singel/Springplank/Viersprong, Thermiek (kleine elementen), Vlieger, Weerklank (vernieuwbouw), Wereldwijzer (vernieuwbouw).

4 Ervaringen met Leidse schoolpleinen

Uit de gesprekken met directeuren, schoolbesturen, leerkrachten, conciërges en pleinwachten kwamen diverse knelpunten, belemmeringen en succesfactoren naar voren.

4.1 Scholen met grijze schoolpleinen

De meest gehoorde klacht van scholen met een versteend plein is dat er geen schaduw is en dat het er te warm wordt in de zomer. Dit geldt zeker ook voor zwarte rubbertegels die soms op een groot deel van het plein zijn aangebracht. Op hete dagen kunnen de leerlingen niet buitenspelen. Dit werd voor 7 pleinen benoemd.

Een tweede knelpunt is dat een versteend plein weinig speelmogelijkheden en weinig uitdaging biedt, wat leidt tot ruzies bij kinderen. Dit gedrag wordt op meerdere scholen waargenomen. Een leerkracht formuleerde het als volgt: "Het plein lijkt wel een slagveld in de pauze".

Toch besluiten deze scholen niet direct om hun plein te vergroenen, omdat zij diverse belemmeringen ervaren. Voor vijf scholen (totaal vier pleinen) is de belemmering dat zij geen eigenaar zijn van het plein. Zij kunnen daardoor niet zelf besluiten om te vergroenen, maar zijn afhankelijk van de gemeente.

Andere genoemde belemmeringen zijn onder meer:

- Er is geen geld voor aanleg en onderhoud en het aanvragen van subsidies is teveel werk (3 scholen).
- Er is gebrek aan 'groene vingers' in het team en/of bij de ouders (2 scholen).
- Er ligt teveel puin in de ondergrond onder de tegels, waardoor de aanleg van plantbedden extreem duur is (2 scholen).
- De prioriteit ligt bij het stabiliseren van het team na grote teamwisselingen en/of bij het wegwerken van een 'zwakke score' (2 scholen).

4.2 Scholen met groene schoolpleinen

Ook scholen met groene schoolpleinen zijn niet zonder zorgen. Aan een groen plein kleven ook nadelen, zoals:

- Het onderhoud is erg duur, tenzij je veel helpende ouders hebt (11 scholen).
- Er is overlast door zand dat de school in wordt gelopen, waardoor schade aan vloeren ontstaat en/of hogere schoonmaakkosten en/of duurdere inloopmatten (9 scholen)⁶.
- De kosten voor onderhoud van de speeltoestellen zijn hoog, door houtrot vergaan de toestellen snel (7 scholen).
- Door speelerosie⁷ is de oorspronkelijke beplanting kapot gegaan (7 scholen).
- De waterpomp is regelmatig defect of werkt al jaren niet meer (door 5 scholen gemeld; 5 andere scholen hebben geen problemen met de pomp en er zijn 5 scholen met een kraan in plaats van een pomp die ook geen problemen ervaren).
- Houtsnippers zijn erg duur, omdat ze gecertificeerd moeten zijn, en verdwijnen vrij snel alle kanten op (4 scholen).

⁶ Om zandoverlast in de school te beperken, zijn diverse oplossingen denkbaar, zoals de afstand van de zandgrond tot de ingang vergroten, de leerlingen goed aanleren hun schoenen leeg te stampen voordat ze naar binnen gaan, het gebruik van goede deurmatten en eventueel het laten uitdoen van de schoenen bij binnenkomst.

⁷ Speelerosie betekent dat gras, planten en aarde wegslijten doordat er heel veel kindervoeten overheen lopen.

- Wateroverlast door verstopte putten door zand of houtsnippers en/of te weinig putten (3 scholen).
- Er is te weinig steun of hulp vanuit de gemeente (3 scholen).
- Houtsnippers worden een modderpoel (2 scholen).
- Er zijn te weinig helpende ouders voor het onderhoud (2 scholen).
- Door personele wisselingen wordt verdere ontwikkeling van het plein belemmerd (2 scholen).
- Het onderhoud is niet (goed) geregeld (2 scholen).
- De keuring van speeltoestellen is lastig omdat ze niet standaard zijn (1 school).

Behalve nadelen kent een groen plein ook vele voordelen. Zie ook hoofdstuk 2 van dit document. Een vaker gehoorde uitspraak van directeuren na vergroening van het plein, is: “Het is fantastisch om te zien hoe het gedrag van de kinderen veranderd is”.

4.3 Algemene ervaringen

Meerdere scholen ervaren met het schoolplein problemen die niet te maken hebben met de mate van vergroening.

Het meest gehoorde probleem is vandalisme (11 scholen). Doordat het plein openbaar toegankelijk is, is er overlast door afval en schade door vernielingen aan speeltoestellen en beplanting. Op locaties waar veel jongeren ‘hangen’ is dit probleem het grootst. Op één school (Anne Frank) waren er in het verleden problemen, maar deze zijn naar tevredenheid opgelost in samenwerking met het wijkteam en SOL.

Een ander veelgehoord probleem is dat de afspraken met de gemeente over onderhoud onduidelijk zijn, dat het contact daarover met de gemeente moeizaam verloopt en/of dat dat er vanuit de gemeente te weinig inzet wordt getoond voor het schoonmaken van putten en het legen van prullenbakken (7 scholen). De scholen die niet onder PROO of SCOL vallen hebben doorgaans meer moeite om de gemeente te vinden als zij iets nodig hebben.

Zes scholen ervaren dat het plein te klein is voor het aantal leerlingen. Daarom moeten ze pauzes uitspreiden over de hele dag, wat in sommige gevallen leidt tot geluidsoverlast in de klassen waar op dat moment wel les gegeven wordt. Een tweede nadeel is dat het plein niet gebruikt kan worden voor buitenlessen, omdat het plein voortdurend bezet is door groepen die pauze hebben.

Vier scholen hebben wateroverlast bij hevige buien door slechte drainage of afwatering.

Vier scholen hebben in het voorjaar overlast van agressieve meeuwen op het platte dak, die de leerlingen en medewerkers aanvallen.

Twee scholen melden dat het plein te klein is voor het stallen van fietsen.

Vrije School Mareland heeft een openbaar toegankelijk plein waar onbevoegden (zoals vandalisten) niet welkom zijn.

5.1 Kosten groenblauwe schoolpleinen

Er is geen standaard prijs te noemen voor de aanleg van een groenblauw schoolplein. Dit hangt af van meerdere factoren: hoe groot het plein is, wat de huidige inrichting is, hoe de ondergrond is, wat de gewenste inrichting is. Als materialen of speeltoestellen kunnen worden hergebruikt, worden de kosten lager. Als er puin in de grond ligt dat moet worden afgevoerd, kunnen de kosten flink oplopen. Als er veel vrijwilligers helpen, dan kan dat veel schelen in de totaalprijs.

Generatie Groen en Van de Geer et al. geven de volgende indicatie voor de kosten (prijspeil 2023):

- Procesbegeleiding en ontwerp: tussen € 2.500,- en € 5.500,- incl. btw.
- Organisatie en regelwerk rondom uitvoering: tussen € 4.000,- en € 7.000,-.
- Aanleg € 100,- per m² incl. btw. In de praktijk ligt het bedrag doorgaans tussen € 50.000,- (kleiner plein, lager afwerkingsniveau) en € 180.000,- (middelgroot plein, veel speeltoestellen, heel hoog afwerkingsniveau).
- Onderhoud door hovenier jaarlijks tussen € 2.000,- (klein plein) en € 7.500,- (groot plein) incl. btw.
- Reservering voor afschrijving en vervanging jaarlijks tussen 5% (goedkoper plein) en 2,5% (duurder plein) van de aanlegkosten.

Bij een deel van de Leidse schoolpleinen blijken de jaarlijkse kosten voor onderhoud en de jaarlijkse reservering voor afschrijving niet begroot te zijn. Op die pleinen zie je de kwaliteit van het groen jaarlijks afnemen en kunnen speeltoestellen niet vervangen worden als ze defect zijn. Het is van groot belang dat scholen die hun plein vergroenen vooraf goed nadenken over de jaarlijkse kosten na aanleg.

Met de schoolbesturen zal het gesprek moeten worden gevoerd hoeveel geld zij kunnen investeren in de rijke en gezonde leeromgeving voor hun leerlingen. Daarbij zou de focus moeten liggen op wat de opbrengsten van een groen plein zijn, in plaats van de kosten. We hoorden een Leidse schooldirecteur zeggen: “Alles wat ik in het plein investeer, gaat ten koste van het onderwijs.” Terwijl een groen schoolplein juist het onderwijs kan ondersteunen en versterken (zie ook hoofdstuk 2).

5.2 Beschikbare subsidies

Scholen en schoolbesturen zullen doorgaans zonder subsidie de begroting voor het vergroenen van een plein niet rond krijgen. Belangrijke aantekening daarbij is dat het aanvragen van subsidies tijdrovend is en dat er soms aan extra voorwaarden moet worden voldaan. Er zijn wel partijen die bereid zijn te ondersteunen bij de aanvraag, zoals bijvoorbeeld de Donker Groep die groene schoolpleinen ontwerpt en aanlegt. Maar daar zijn dan wel weer kosten aan verbonden.

We hebben voor diverse fondsen de subsidiemogelijkheden in kaart gebracht (nov 2024).

De volgende fondsen zijn momenteel beschikbaar voor scholen die hun plein willen vergroenen:

- Fonds 1818: voor groene schoolpleinen maximaal € 10.000,-. Voorwaarde: verplichte workshop over groene schoolpleinen. (<https://www.fonds1818.nl/>)
- Hoogheemraadschap van Rijnland: subsidieregeling groenblauw buurtidee, maximaal 25% van de begroting, maximaal € 10.000,-, geldend t/m 30-12-2026. Daarnaast is ondersteuning met expertise mogelijk. (<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR707210/1>)
- Provincie Zuid-Holland: subsidie voor activiteiten die zijn gericht op het realiseren, openstellen, beheren en onderhouden van een groen en gezond schoolplein, maar alleen

indien het plein is gelegen in een wijk met een lage sociaal-economische status, maximaal € 75.000,-, geldend t/m 30-12-2025. (<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR697890/1>)

Onderstaande fondsen zijn niet specifiek voor het vergroenen van schoolpleinen, maar zouden in bepaalde gevallen of voor specifieke onderdelen wellicht een bijdrage kunnen doen:

- Stichting de Groot Fonds, voor charitatieve-, wetenschappelijke-, en het algemeen nut beogende instellingen, in het bijzonder instellingen die steun aan jeugd en ouderen ten doel hebben.
- DikGroen, om kinderen op praktische wijze te betrekken bij de natuur in Nederland, maximale projectbegroting € 2.500,-
- Druckerfonds, voor projecten in Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Voorschoten, Zoeterwoude of Warmond die bijdragen aan gezelligheid of zorgzaamheid in de buurt en die worden uitgevoerd met én voor mensen die het minder makkelijk hebben. Maximaal 70% van kosten, geen maximumbedrag genoemd.
- FondsNME, voor het stimuleren van natuur- en milieueducatie in Nederland, bij voorkeur middels projecten in verbinding met bestaande vrijwilligersgroepen of het NME-werkveld. Maximaal 25% van de totale projectkosten, jaarlijks in totaal € 150.000,- beschikbaar.
- VSBfonds, voor de realisatie van ontmoetingsplekken in buurten, zoals een speel-, moes- of buurttuin. Alleen als het initiatief voor het plan ligt bij de buurt- of wijkbewoners komt het in aanmerking.

Onderstaande fondsen hebben (momenteel) geen subsidieregeling voor groene schoolpleinen:

- Cultuurfonds/ IVN Natuureducatie Groene Schoolpleinenfonds (wel ondersteuning met informatie en advies)
- Jantje Beton
- Van Leer Foundation (wel ondersteuning met informatie)
- Jeugdeducatiefonds
- Beweegalliantie

5.3 Inspiratie uit andere gemeenten

Leiden is niet de enige gemeente die aan de slag wil met het vergroenen van schoolpleinen. We kunnen daarom veel kennis en ervaringen benutten van gemeenten die al langer hiermee bezig zijn.

De gemeente Rotterdam heeft bijvoorbeeld vijf jaar lang € 400.000,- beschikbaar gesteld voor het vergroenen van schoolpleinen. Elk jaar kunnen vijf scholen een beroep doen op dat bedrag. Niet elke school krijgt precies evenveel, er wordt gekeken naar wat de school nodig heeft.

In de kleinschalige gemeente Heusden is er geen subsidie. Voor de realisatie van gezonde schoolpleinen kijkt de gemeente per project welk programma of domein iets bekostigt.

De gemeente Roermond werkt samen met vijftien gemeenten in Noord- en MiddenLimburg. In plaats van voor elke gemeente een afzonderlijke subsidieregeling en begeleiding op te tuigen, is er één team dat alle gemeenten en daarin deelnemende scholen helpt. 'Coaches' helpen scholen om de kansen van een groenblauw schoolplein te zien, begeleiden het proces en helpen bij het aanvragen van subsidie. Zo wordt de last voor scholen aanzienlijk verlicht en de kwaliteit hoger.

Zo zijn er nog veel meer voorbeelden, die de komende periode verder in kaart zullen worden gebracht.

Bijlage A Observatieformulier

Als basis voor de observatie wordt de Groene Schoolpleinen Evaluatie Tool (GSET) gebruikt. Daarin komen onder meer de volgende observatiepunten aan bod.

Beplanting

- Welk percentage van het schoolplein bestaat uit beplanting zoals bomen, struiken, gras(sen) en bloemen?
- Wat voor type beplanting is er?
- Hoe groot is de variatie in beplanting?
- Is (een deel van) de beplanting ingericht om te gebruiken zodat kinderen in en met de beplanting kunnen spelen?
- Is er op het schoolplein eetbaar groen zoals een moestuin, kruidentuin, fruitbomen of struiken met eetbare (niet-giftige) bessen?

Inrichting

- Welk percentage van het grondoppervlak van het schoolplein bestaat uit natuurlijke ondergronden zoals gras, zand, aarde, houtsnippers/ boomschors of schelpen/ grind?
- Is er variatie in de natuurlijke ondergronden op het schoolplein?
- Is er een vlakke oppervlakte waar groepen kinderen samen kunnen komen voor speel- en leeractiviteiten?
- Is er op het schoolplein reliëf, zoals heuvels of kuilen?
- Zijn er beschutte plekken op het schoolplein?
- Zijn er natuurlijke zitplekken zoals een boomstam of een kei?
- Zijn er schaduwplekken van natuurlijke materialen?

Spelen en leren

- Worden kinderen op verschillende manieren uitgedaagd om te bewegen?
- Is het voor kinderen mogelijk om zand, aarde, klei of leem te gebruiken tijdens speel- en leeractiviteiten?
- Zijn er natuurlijke losse en verplaatsbare materialen waarvan het speeldoel niet van tevoren vast staat en die door kinderen zelf kunnen worden verplaatst, aangepast, gewijzigd en gemanipuleerd?
- Zijn er niet-natuurlijke natuurlijke losse en verplaatsbare materialen waarvan het speeldoel niet van tevoren vast staat en die door kinderen zelf kunnen worden verplaatst, aangepast, gewijzigd en gemanipuleerd?
- Hoe is het speelgedrag van kinderen op het plein?

Water

- Is er een waterelement dat gebruikt kan worden tijdens speel- en leeractiviteiten?
- Is het waterelement gecombineerd met natuurlijke elementen zoals stenen, zand, aarde, klei of leem?
- Wordt er op het schoolplein rekening gehouden met regenwater door bijvoorbeeld een zichtbaar afgekoppelde regenpijp, een waterloop of gootjes, waterdoorlatende verharding, een wadi, een vijver of een sloot?

Leefruimte voor dieren

- Zijn er, naast beplanting en water, ook mensgecreëerde leef-, nestel- en overwinteringsplekken voor grote en kleinere dieren (zoals een vlinderhuisje, een vogelkast, een vleermuizenkast, een insecten- of bijenhotel, en dergelijke)?

Bijlage B Vragenlijst

Inbedding in de organisatie

- Is er een groen-schoolplein-team, zijn er mensen met kennis van de school (ook geschiedenis)?
- Hoe betrokken en enthousiast is het schoolteam over het plein?
- Hoe is het draagvlak bij het schoolbestuur? En bij de ouders?
- Welke wensen of plannen zijn er voor de toekomst qua vergroening?
- Past het plein bij de visie, kernwaarden en/of identiteit van de school?

Ontwerp en aanleg

- Hoe is het idee voor het plein in stand gekomen?
- Wie heeft het plein ontworpen?
- Is er een tekening van het ontwerp? Is de map die bij het ontwerp is aangeleverd er nog?
- Wie heeft het plein aangelegd?
- In welk jaar is het plein aangelegd?
- In hoeverre verschilt het huidige plein van het ontwerp?

Beheer en onderhoud

- Wie is de eigenaar van het schoolplein (schoolbestuur of gemeente?)
- Wie onderhoudt het schoolplein? Is er een onderhouds- of beheerplan?
- Zijn ouders en/of leerlingen betrokken bij onderhoud?
- Hoe wordt er gehandeld als er planten/bomen/struiken kapot gaan?
- Hoe wordt er gehandeld als er speeltoestellen/materialen kapot gaan?

Beleid en gebruik

- Zijn er meerdere gebruikers van het plein, bijvoorbeeld een kinderopvang?
- Is het schoolplein na schooltijd ook geopend? Zo ja, levert dat problemen op en hoe wordt daarmee omgegaan?
- Is er beleid geformuleerd over het groene schoolplein, zoals bijvoorbeeld pauzebeleid met gespreide pauzes om speeldruk te beperken?
- Wie maakt het beleid?
- Weten gebruikers hoe ze moeten omgaan met het plein? (educatie)
- Zijn er (gedrags)regels afgesproken en hoe worden die gehandhaafd?
- Worden er buitenlessen op het plein gegeven?
- Wordt het plein gebruikt voor natuureducatie?
- Ontdekken en beleven de kinderen natuur tijdens het spelen?

Financiën

- Wat waren de kosten voor aanleg van het plein?
- Is er gebruik gemaakt van fondsen en subsidies? Zo ja, van welke fondsen/subsidies is geld ontvangen en om wel bedrag ging het?
- Is er geld opgehaald via crowdfunding, sponsoracties, benefiet-evenementen, e.d.? Zo ja, welk bedrag is op deze manier bijeen gebracht?
- Wat zijn de jaarlijkse kosten voor onderhoud van het plein?
- Zijn er daarnaast nog extra kosten die voortkomen uit een groenblauw plein, bijvoorbeeld verhoogde schoonmaakkosten?

Successen en knelpunten

- Wat gaat er goed met het groene schoolplein; wat zijn successen geweest?
- Wat gaat er minder goed met het groene schoolplein; welke knelpunten worden ervaren?
- Wat kunnen andere scholen van jullie leren?

Bijlage C Rapportcijfers Leidse basisschoolpleinen

Onderstaande rapportcijfers zijn vastgesteld met gebruikmaking van de Groene Schoolpleinen Evaluatie Tool van de VU (Van Den Bogerd & Maas, 2024) in de periode juli t/m september 2024. Dit rapportcijfer gaat niet alleen over de hoeveelheid en diversiteit aan groen, maar ook over de inrichting, de geschiktheid voor spelen en leren, de aanwezigheid van waterelementen en de leefruimte voor dieren. Zie ook de toelichting in paragraaf 3.1.

Scholen (alfabetisch)	GSET cijfer
Anne Frank bovenbouwplein	2
Anne Frank kleuterplein	6,5
Apollo	9
Arcade	7,5
Astronaut	2,5
Brug	9,5
Dukdalf kleuterplein	5,5
Dukdalf voorplein	7
ELS	8
Er-Risèlèh	2
Haanstra	8
International school	5,5
Joseph bovenbouwplein	3
Joseph kleuterplein	5,5
Korte vliet bovenbouwplein	8,5
Korte vliet onderbouwplein	8,5
Kwintijn	8,5
Leidse Hout bovenbouwplein	6,5
Leidse Hout kleuterplein	6,5
Leimundo bovenbouwplein	5
Leimundo kleuterplein	6,5
Ley bovenbouwplein	5
Ley kleuterplein	2
Lorentz voorplein	3
Lorentz zijplein	5
Lucas van Leyden Steeg	7,5
Lucas van Leyden Vliet	7
Mareland	8,5
Merenwijk bovenbouwplein	8
Merenwijk kleuterplein	8,5
Merenwijk middenbouwplein	8,5
Morskring bovenbouwplein	5
Morskring kleuterplein	6
Morskring middenbouwplein	5,5
Pacelli	6
Pionier	7,5

Singel benedenplein	3
Singel dakplein	1
Springplank benedenplein	3
Springplank dakplein	1
Stevenshof	7
Thermiek actieve plein	6
Thermiek beleefplein	7
Thermiek kleuterplein	6
Tweemaster	7,5
Viersprong benedenplein	3
Viersprong dakplein	1
Vlieger	6
Weerklank	8
Wereldwijzer	2
Woutertje Pieterse	10
Zijlwijk	6

Bijlage D Impressies van grijze/ lichtgroene/ donkergroene pleinen

Singel/Springpl./Vierspr. dakplein (GSET 1)

Anne Frank bovenbouwplein (GSET 2)

Er-Risèlèh (GSET 2)

Singel/Springpl./Vierspr. beneden (GSET 3)

Lorentz voorplein (GSET 3)

Grote plein Leimundo/Ley (GSET 5)

Vlieger (GSET 6)

Zijlwijk (GSET 6)

Anne Frank kleuterplein (GSET 6,5)

Stevenshof (GSET 7)

Lucas van Leyden Steeg (GSET 7,5)

Arcade (GSET 7,5)

ELS (GSET 8)

Haanstra (GSET 8)

Merenwijk middenbouwplein (GSET 8,5)

Apollo (GSET 9)

Brug (GSET 9,5)

Woutertje Pieterse (GSET 10)

Bronnen

Chawla, L., Keena, K., Pevec, I., & Stanley, E. H. (2014). Green schoolyards as havens from stress and resources for resilience in childhood and adolescence. *Health And Place/Health & Place (Online)*, 28, 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2014.03.001>

Geer, M. van de & M. Nelissen (2024). Het groene schoolplein als rijke leeromgeving. *Uitgeverij Pica, Huizen*.

Generatie Groen (2023). De kosten van een Groen Blauw schoolplein. <https://groenblauwerevolutieschoolpleinen.nl/financien/>, geraadpleegd op 11-11-2024

Maas, J., N. van den Bogerd, S. van Dam, M. Bouman, V. van der Veen (2021). De waarde van een natuurrijke, gezonde buitenruimte rond scholen. *Jantje Beton, Vrije Universiteit Amsterdam, IVN Natuureducatie*.

Mejía Ordoñez-Saalmink, I. (2024). Groenblauwe Schoolpleinen; hoe je als jeugdarts aan de slag kunt met de gezonde leefomgeving. *AJN Jeugdartsen Nederland*, 24-10-2024, <https://ajnjeugdartsen.nl/wp-content/uploads/Groenblauwe-Schoolpleinen.pdf>, geraadpleegd op 11-11-2024

Salbitano, S. S., Borelli, S. B., Conigliaro, M. C., & Chen, Y. C. (2016). Guidelines on urban and peri-urban Forestry. *FAO Forestry Paper*, 178.

Van Den Bogerd, N., Hovinga, D., Hiemstra, J., & Maas, J. (2023). The Potential of Green Schoolyards for Healthy Child Development: A Conceptual Framework. *Forests*, 14(4), 660. <https://doi.org/10.3390/f14040660>

Van Den Bogerd, N. & Maas, J. (2024). De Groene Schoolpleinen Evaluatie Tool. *Stichting Vrije Universiteit Amsterdam*.